

Penilaian Teori-Teori Penterjemahan — Penyesuaian dan Penggunaan

Dr Laurent Metzger
Pusat Bahasa
Universiti Malaya

Pengenalan

Ilmu linguistik merupakan satu ilmu yang masih baru dalam kajian bahasa. Ilmu linguistik ini dikatakan lahir pada tahun 1816 oleh Franz Bopp (1791-1867), seorang pakar falsafah Jerman. Pada masa itu linguistik dipanggil "Tatabahasa berbandingan". Kemudian pada abad ini teori penterjemahan pun muncul. Sebelum abad keduapuluh ini hanya ada beberapa kajian yang merupakan panduan atau nasihat mengenai kaedah penterjemahan. Di sini kita boleh menyebut beberapa nama misalnya, Etienne Dolet (1509-1546), dan Perrot d'Ablancourt (1606-1664) di Perancis dan juga Chapman (1559-1635), Dryden (1611-1700), dan Pope (1688-1744) di Britain. Jadi pada abad keduapuluh ini penterjemahan menjadi satu bahagian daripada ilmu linguistik dan abad ini diberi gelaran oleh pakar linguistik Jerman Jampelt (1961) sebagai "Zaman Penterjemahan" atau "Zaman Reproduksi" oleh W. Benjamin (1923).

Apa yang menarik dalam penterjemahan ialah bahawa teori dikemukakan selepas praktik. Ahli-ahli penterjemahan selepas beberapa penterjemahan, baru boleh mengumpulkan pendapat mereka mengenai teori dan boleh mengemukakan sebuah teori, tetapi bukan sebaliknya. Dalam bidang sosiologi misalnya, teori-teori mendahului praktik, misalnya pada abad ke-19 Marx dan Engels mengemukakan teori Marxism dan teori ini baru dilaksanakan pada abad ini di Soviet Union pada tahun 1917 dan di negeri China.

Satu alasan dari kemunculan teori penterjemahan pada abad ini ialah jumlah penterjemahan yang bertambah. Lebih-lebih lagi penterjemahan teknikal menjadi penting pada zaman ini dan penterjemahan ini melahirkan teori penterjemahan oleh kerana penterjemahan sastera, misalnya, lebih memerlukan intuisi dan seni daripada penterjemahan teknik yang lebih tetap.

Lagipun kita tidak boleh menyatakan dengan terus terang bahawa hanya ada satu teori penterjemahan yang boleh digunakan tiap-tiap kali untuk apa-apa penterjemahan, akan tetapi ada beberapa teori yang dikemukakan oleh beberapa pakar penterjemahan. Dalam kertas kerja ini, kita akan memperhatikan beberapa teori penterjemahan dan mencari apa yang boleh digunakan dari teori-teori itu dan juga apakah ada persamaan di antara teori-teori itu.

Teori-teori Penterjemahan

Dalam tahun-tahun enam-puluhan tiga buah kajian penting mengenai teori penterjemahan dikemukakan dalam tiga buah negara iaitu kajian Mounin di Perancis dengan bukunya *Les Problèmes Théoriques de la Traduction* (Masalah-masalah Teori Penterjemahan), pada tahun 1963, kajian Nida di Amerika Syarikat yang menghasilkan, antara lain, *Towards A Science of*

Translating. (Menjelang satu Sains Penterjemahan) pada tahun 1964, dan kajian Catford di Britain dengan bukunya *A Linguistic Theory of Translation* (Satu Teori Linguistik dari Penterjemahan) pada tahun 1965. Dua teori penterjemahan yang menarik juga ialah teori yang dipelopori oleh Igor Mel'cuk yang berasal dari Soviet Union dan yang sekarang bermastautin di Kanada. Dia bertugas di Jabatan Ilmu Linguistik di Universiti Montreal dan pada tahun 1978, dalam satu ceramah, dia mengemukakan teorinya dengan tajuk *Theorie de Langage, Theori de Traduction* (Teori Bahasa, Teori Penterjemahan). Akhirnya kajian Newmark pada tahun 1981 dengan bukunya yang bertajuk *Approach to Translation* (Satu Pendekatan Penterjemahan) agak menarik juga dalam bidang ini. Memang kita tidak boleh menafikan bahawa tidak ada teori penterjemahan yang lain, tetapi dalam kertas kerja ini kita hanya ingin memberi satu contoh dari kelima-lima teori ini baik yang berasal dari Amerika maupun yang berasal dari Eropah.

Teori Mounin

Georges Mounin dari Universiti Aix-en Provence di Perancis Selatan tidak asing lagi dalam bidang teori Penterjemahan dan ilmu linguistik (dia sudah menulis lebih dari sepuluh buah buku mengenai kedua bidang ini). Dalam *Les Problemes Theoriques de la Traduction*, Mounin mengemukakan beberapa perkara yang menarik. Baginya penterjemahan merupakan titik hubungan di antara dua bahasa. Jadi penterjemahan ini selalu menghadapi beberapa gangguan. Mounin menekankan bahawa teori penterjemahan mesti menjadi satu bahagian dari ilmu linguistik. Pakar ini menyatakan bahawa sehingga tahun-tahun limapuluhan pakar-pakar linguistik tidak mementingkan penterjemahan dan mereka tidak mengakui bahawa penterjemahan merupakan satu bahagian dari linguistik. Satu perkara yang menarik juga ialah peranan yang dimainkan oleh halangan-halangan yang wujud dalam penterjemahan. Mounin mengambil alih teori Wittgenstein yang menyatakan bahawa bahasalah yang menentukan pandangan kita terhadap dunia. Dalam kata-kata lain, kita melihat dunia melalui bahasa ibunda kita. Jadi pengalaman kita berlainan seperti mana bahasa kita pun berlainan. Mounin juga membuat satu perbezaan di antara ilmu linguistik dalaman (dengan ini, bahasa menentukan segi pandangan kita dari dunia) dan ilmu linguistik luaran (yang memerlukan pertolongan dari ilmu antropologi dan sosiologi, misalnya). Ilmu linguistik luaran ini menunjukkan bahawa tiap-tiap bahasa membuat kita melihat dunia-dunia yang berlainan. Kemudian Mounin menggolongkan empat buah bidang di mana masalah penterjemahan seringkali timbul; iaitu bidang ekologi, bidang teknikal, bidang sosial dan bidang ideologi. Contoh bidang ekologi ialah bagaimana kita boleh menterjemahkan keempat musim yang berlaku di Eropah dalam bahasa Maya (yang digunakan di Mexico) yang hanya mempunyai dua musim. Dalam bidang teknikal, misalnya bagaimana kita boleh menterjemahkan istilah "kota" untuk satu kaum Nomad yang selalu mengembara. Bidang sosial pun merupakan satu bidang yang sukar untuk menterjemah, misalnya hubungan-hubungan keluarga sukar diterjemahkan ke dalam satu bahasa yang mempunyai struktur-struktur keluarga yang berlainan. Akhirnya bidang ideologi juga menimbulkan beberapa masalah bagi penterjemah.

Dengan jelasnya Mounin menyatakan bahawa bahasa tidak merupakan satu

senarai perkataan seperti yang dianggap dulu. Pengarang ini berpendapat bahawa bahasa lebih rumit daripada satu senarai saja. Baginya istilah "monem" merupakan unit yang bermakna yang paling kecil, sedang "fonem" merupakan unit yang tidak bermakna yang paling kecil. Di sini Mounin mengikut aliran Saussure, pakar linguistik dari Geneva. Menurut Mounin, senarai monem terbuka (istilah diciptakan tiap-tiap hari) tetapi senarai fonem dari satu bahasa adalah tertutup. Sebenarnya bunyi-bunyi bahasa yang baru tidak dicipta sama sekali. Satu perkara yang lain ialah kepentingannya takrif dalam bahasa dan penterjemahan. Baginya ada empat jenis takrif yang pertama ialah takrif lengkap, yang mengandungi semua sifat yang dimiliki oleh istilah yang dihuraikan; yang kedua ialah takrif yang menerangkan, yang ketiga ialah takrif genetik yang menghuraikan hubungan di antara sebab dan akibatnya dan akhirnya adalah takrif yang mengambil sifat-sifat yang khusus.

Semantik berstruktur tidak begitu berkembang oleh kerana pertama, struktur leksikon bukannya perkara yang sederhana, kedua, leksikon masih terbuka, jadi apa-apa struktur sukar dikemukakan, akhirnya ada beberapa perbezaan di antara bahasa biasa dan bahasa teknikal.

Mounin, seperti Nida, menceritakan tentang perbezaan makna dan kita akan memerhatikan perkara ini dalam bahagian kedua nanti. Mounin juga memperhatikan bahawa pada masa lampau kesukaran-kesukaran penterjemahan selalu dianggap datang dari gaya bahasa. Sebelum abad ini tidak dianggap sukar untuk dipindahkan dari bahasa sumber ke dalam bahasa sasaran, akan tetapi ilmu linguistik sudah menunjukkan bahawa wujud beberapa kesukaran dalam pemindahan makna dari bahasa pertama ke dalam bahasa kedua. Jadi bagi Mounin ada beberapa halangan dalam kegiatan penterjemahan. Ilmu linguistik menentukan bahawa di dalam tiap-tiap karangan, ada sesuatu yang disampaikan oleh penulis dan ilmu linguistik menolong dalam tugas ini dengan analisa dari apa yang disampaikan. Bloomfield (1887-1949), seseorang ahli linguistik di Amerika Syarikat berpendapat dalam karyanya *Language* (1933) bahawa warta boleh disampaikan oleh kerana ada dua jenis unsur di dalam warta; unsur-unsur yang besar yang lebih kurang sama di antara penulis dan pembaca (atau di antara pengucap dan pendengar) dan unsur-unsur kecil yang berbeza tetapi yang tidak begitu penting untuk memahami sebuah karangan. Mounin setuju dengan pendapat Bloomfield ini. Jadi warta boleh disampaikan dan penterjemahan boleh dibuat. Tetapi bagi Mounin penterjemahan yang besar ialah penterjemahan yang mesti menyampaikan nilai-nilai perasaan dan di sini timbul beberapa kesulitan.

Mounin seperti juga beberapa orang pakar penterjemahan menceritakan tentang jagat-jagat bahasa yang boleh menolong penterjemahan. Baginya penterjemahan mesti mengetahui bukan sahaja kedua bahasa (bahasa sumber dan sasaran) dan bidang karya yang mesti diterjemahkan, tetapi juga etnografi kaum bahasa sumber dan sasaran.

Jadi bagi Mounin, menyampaikan pengalaman peribadi sukar diterjemahkan dengan sepenuhnya, akan tetapi komunikasi boleh berlaku di antara manusia melalui penterjemahan.

Teori Nida

Pengalaman pakar teori penterjemahan ini sangat luas. Nida terdiri dari kumpulan "Bible Society" di Amerika dan oleh kerana Bible merupakan buku yang paling banyak diterjemahkan di dunia, maka pengalaman di dalam penterjemahan buku ini amat bermanfaat kepada pakar-pakar penterjemahan. Penerbitan *Towards A Science of Translation* merupakan satu detik yang penting dalam mengemukakan teori penterjemahan. Bibliografinya amat besar juga (55 halaman). Beberapa perkara yang menarik dikemukakan oleh Nida, misalnya kajiannya mengenai makna. Makna ini akan merupakan tajuk bahagian kedua kertas kerja ini. Satu lagi perkara yang menarik ialah perbezaan di antara penterjemahan formal, iaitu penterjemahan yang mengikut teks sumber dari dekat (atau penterjemahan perkataan demi perkataan) dan penterjemahan dinamis, iaitu penterjemahan yang tidak mengikut bentuk karya sumber; penterjemahan ini lebih mementingkan isi daripada bentuk sesuatu karangan. Misalnya tajuk buku atau filem mesti dibuat secara dinamis untuk mendapat sambutan daripada pembaca atau penonton. Satu contoh yang terkenal di Malaysia ialah terjemahan dari tajuk buku Shahnnon Ahmad *Ranjan Sepanjang Jalan* yang menjadi *No Harvest but a Thorn* dalam bahasa Inggeris oleh penterjemah Adibah Amin. Penterjemahan dinamis ini cukup berjaya membawa maksud tajuk asal tanpa mengikut bentuknya. Dalam penterjemahan peribahasa dari satu bahasa ke dalam bahasa yang lain kita terpaksa menggunakan cara dinamis ini. Jadi peribahasa Melayu "Sediakan payung sebelum hujan" menjadi "Forewarned is Forearmed" di dalam bahasa Inggeris misalnya. Dalam perkara ini istimewa dari satu bahasa, hampir selalu ada persamaan di dalam bahasa kedua, yang mungkin berbeza dari segi bentuknya tetapi yang boleh membawa maksud yang sama dan sambutan yang sama juga.

Dengan jelasnya Nida menunjukkan tiga unsur di dalam penterjemahan iaitu sumber, warta dan penerima. Di dalam karyanya, Nida mengikut aliran Chomsky dengan, misalnya perbezaan di antara struktur tasek dan struktur dalam dengan contoh yang berikut: "His car; his failure; his arrest; his goodness" (halaman 60). Semua ungkapan ini mempunyai struktur tasek yang sama tetapi struktur dalam yang berbeza pula.

Satu perkara lain yang menarik juga ialah analisa teks yang mesti dibuat sebelum penterjemahan yang sebenar dimulakan; misalnya analisa unsur-unsur seperti untuk istilah "spinster" dalam bahasa Inggeris "female; never married, adult; human being" Istilah "mother" dihuraikan seperti berikut. "female; parent of; child of" Contoh-contoh ini dikemukakan oleh Ruth Kempson. Jadi menurut Nida, di dalam penterjemahan, ada tiga peringkat iaitu analisa teks bahasa sumber dan memahaminya, kemudian pemindahan warta dan akhirnya penciptaan teks sasaran mengikut struktur-struktur bahasa sasaran itu. Satu penterjemahan yang berjaya mesti mengandungi ketiga peringkat ini.

Teori Catford

Di dalam bukunya *A Linguistic Theory of Translation* Catford mementingkan kajian bahasa sebelum penterjemahan boleh berlaku. Karya Catford ini mengandungi beberapa perkara baru yang kita akan perhatikan di dalam

bagian ketiga nanti. Catford memulakan dengan beberapa takrif; misalnya takrif penterjemahan menjadi "The replacement of textual material in one language (Source Language) by equivalent textual material in another language (Target Language)" Baginya penterjemahan boleh dilakukan sepenuhnya atau separuhnya, jikalau beberapa unsur dilupakan secara sedar atau tidak di dalam teks bahasa sasaran.

Catford membuat satu perbezaan di antara persamaan teks dan penyesuaian formal. Yang pertama berlaku jikalau struktur bahasa sumber dikekalkan di dalam teks sasaran. Misalnya "Hari ini dia datang" — "Today he comes" Yang kedua merupakan satu persamaan dengan teks sumber yang dekat tetapi tidak sepenuhnya. Di sini perbezaan yang berlaku di antara kedua teks (sumber dan sasaran) ialah satu proses yang dipanggil "Shifts" oleh Catford. Menurutnya beberapa "Shifts" boleh berlaku, misalnya "Shifts" peringkat. Dengan ini satu unsur dari bahasa sumber ditukarkan kepada satu unsur yang dekat pada peringkatnya di dalam bahasa sasaran. Sebagai contoh kita boleh mengemukakan ungkapan di dalam bahasa Perancis "à la maison" (di rumah), di dalam bahasa Malaysia yang menjadi "dekat rumah", "Shift" yang kedua ialah "Shift" jenis, misalnya "White House" menjadi "Rumah Putih" di dalam bahasa Malaysia.

Teori Mel'cuk

Menurut Profesor ini tiap-tiap penggunaan bahasa merupakan satu penterjemahan. Jadi bahasa merupakan alat penterjemahan yang membolehkan pengucap (atau penulis) menyampaikan fikirannya, keinginannya, pendapatnya dan sebagainya melalui ucapan (atau penulisan) dan pendengar (atau pembaca) boleh mengambil semua ini dari ucapan (atau penulisan). Jadi menurutnya penterjemahan merupakan satu perkara yang sangat penting.

Pendapat Mel'cuk ini adalah menarik dan benar. Seringkali apabila seseorang tidak memahami sesuatu, kita menyampaikan sesuatu ini dengan perkataan yang lain dan yang lebih mudah difahami supaya pendengar atau pembaca boleh memahami teks itu. Memang penterjemahan ini merupakan penterjemahan di dalam satu bahasa (Intralanguage Translation), sedangkan penterjemahan biasa ialah Interlanguage Translation; akan tetapi proses ialah sama juga dan ketiga unsur ada juga (sumber, warta dan penerima).

Mel'cuk membezakan dua unsur linguistik di dalam tiap-tiap peristiwa linguistik (monolog, perbualan, syarahan, penulisan) iaitu isi atau penerangan yang mesti disampaikan dan unsur bunyi atau huruf yang membawa penerangan itu. Saussure (1857-1913) memanggil kedua unsur ini ditanda (isi) dan penanda (bentuk atau bunyi). Bagi Mel'cuk satu bahasa semula jadi (semua bahasa melainkan bahasa-bahasa tiruan seperti bahasa komputer) merupakan satu sistem perhubungan antara makna dan teks. pendapat ini menarik oleh kerana bahasa tidak merupakan satu senarai perkataan tetapi benar-benar satu sistem yang agak istimewa. Kesukaran penterjemahan timbul oleh kerana kita mesti pindah dari satu sistem kepada satu sistem yang lain.

Mel'cuk kesal belum ada satu "Bahasa Semantik", walaupun Leibniz (1646-1716), seorang pakar falsafah Jerman cuba mengemukakan satu bahasa umum. Mel'cuk cuba juga mengemukakan beberapa model yang boleh digunakan membuat analisa sebuah teks dan memindahkan warta.

Teori Newmark

Teori yang terakhir, ialah teori Newmark, seorang penterjemah dari London. Peter Newmark sebenarnya tidak asing juga di dalam bidang teori penterjemahan dan dia juga telah menulis beberapa buku mengenai perkara ini. Menurut teori penterjemahan berasal dari ilmu linguistik berbanding dan, dia dalam linguistik ini teori penterjemahan merupakan satu bahagian dari Semantik. Satu bahagian baru dari Semantik ialah "Semiotics" (iaitu kajian dari tanda-tanda linguistik).

Peter Newmark memuji karya-karya Nida dalam bidang teori penterjemahan. "Almost every translation problem is discussed" di dalam karya Nida. menurut Newmark. Di dalam kajiannya Newmark menyebut beberapa tokoh-tokoh penting seperti Fedorov, seorang pakar linguistik dari Soviet Union, yang menyatakan bahawa teori penterjemahan ialah satu cabang dari ilmu linguistik yang berasal dari pemerhatian dan sumbangan dasar untuk praktik Komissarov pada tahun 1973 di Moscow memperhatikan di dalam teori penterjemahan ada tiga kecenderungan. aliran denotasi (untuk penerangan), aliran semantik (untuk persamaan yang tepat) dan aliran transformasi (untuk pemindahan struktur yang sesuai).

Menurut Newmark, Kumpulan Leipzig membezakan unsur-unsur yang tidak berubah (kognitif) daripada unsur-unsur yang berubah (pragmatik) di dalam penterjemahan. Newmark menyatakan bahawa penterjemah menghadapi beberapa pemilihan dan keputusan di dalam tugasnya. Dia juga mesti menilai karya yang mesti diterjemahkan. Jadi seperti Nida juga, Newmark mementingkan peranan yang dimainkan oleh analisa teks sebelum diterjemahkan.

Namun demikian Newmark mengemukakan beberapa kaedah penterjemahan misalnya, transkripsi (dengan pinjaman perkataan, penggunaan perkataan asing, pemindahan) atau penterjemahan perkataan demi perkataan atau penterjemahan sepenuhnya dan sebagainya.

Newmark seperti beberapa pakar yang lain menimbulkan soalan metafor yang sukar diterjemahkan dari satu bahasa ke dalam bahasa yang lain.

Kepentingan Makna dalam Penterjemahan

Unsur yang paling penting di dalam penterjemahan ialah makna baik teks sumber maupun teks sasaran. Jadi pakar-pakar penterjemahan selalu menghuraikan makna secara mendalam.

Makna bukannya satu perkara yang mudah saja. Misalnya, Nida menyatakan bahawa makna satu perkataan ialah "satu kumpulan hubungan yang menggunakan satu lambang ejaan" (*Exploring Semantic Structures*, hal 14). Di dalam sebuah karya yang lain Nida membahagikan tiga jenis makna. Makna pertama ialah makna linguistik, iaitu makna biasa dari sebuah perkataan Newmark memanggil makna ini, makna kamus, oleh kerana makna ini ada di dalam kamus Sebagai contoh kita boleh mengemukakan ungkapan "old man" Makna ini tidak lebih daripada seorang lelaki yang tua. Makna yang kedua bagi Nida (penggolongan ini disetujui oleh kebanyakan pakar teori penterjemahan) ialah makna rujukan. Newmark memanggil makna ini makna ensiklopedik, oleh kerana makna ini tidak ada di dalam kamus tetapi ada di dalam ensiklopedia. Misalnya jikalau istilah "*Tempest*" dikemukakan,

orang Inggeris selalu merujuknya kepada karya agung Shakespeare yang sama tajuknya (1611). Makna yang ketiga ialah makna emosi. Ribuan istilah mengandungi satu makna perasaan seperti "bulan madu", "bodoh", "jelita" dan sebagainya. Ketiga jenis makna ini boleh dihuraikan lagi. Makna yang pertama ialah makna am, yang boleh diterima oleh sesiapa saja, yang kedua ialah makna satu kaum atau masyarakat dan bangsa, akhirnya makna ketiga ialah makna peribadi.

Walau bagaimanapun makna bukannya satu perkara yang tetap. Makna perkataan berubah. Jadi konteks penggunaan satu istilah ialah penting. Misalnya menurut Nida tiap-tiap perkataan tidak ada satu makna tersendiri akan tetapi perkataan ini mempunyai satu makna dengan hubungan pada perkataan-perkataan yang lain. Misalnya istilah "takut" tidak ada makna tersendiri, tetapi dengan istilah-istilah seperti "bimbang", "khuatir" maknanya lebih jelas. Dengan ini langit adalah biru oleh kerana yang lain tidak biru. Jadi "memahami sebuah karangan bukan dicamkan saja isi semantik yang tetap dari tanda-tanda linguistik dan memahami pengertiannya, tetapi juga memperhatikan unsur-unsur kognitif yang terikat kepada karya itu", demikianlah penulis Danica Seleskovitch, Pengarah Sekolah Penterjemahan dan Interpretasi di Paris (dalam Meta, Jilid 25, 1980). Satu contoh yang diberi oleh Danica Seleskovitch ialah "Kucing ada di luar" "Menurut pembaca biasa tidak ada masalah untuk menterjemahkan ayat itu, tetapi konteks juga penting, oleh kerana 'Kuching' itu merujuk kepada kucing betina saya, yang hitam dan yang patah kakinya minggu lepas. 'Di luar' merujuk kepada halaman belakang rumah saya. Jikalau saya mengucapkan ayat itu, maksudnya saya mesti membuka pintu oleh kerana hujan di luar."

Ayat "She sings" tidak semestinya bermaksud bahawa pada masa ini perempuan itu sedang menyanyi, akan tetapi kadang-kadang perempuan ini menyanyi di dewan di depan orang ramai. Ayat "He does not think that." tidak bermaksud bahawa lelaki itu tidak boleh berfikir, akan tetapi dia tidak setuju dengan sesuatu. Kedua contoh ini diberi oleh Ruth Kempson. Dengan ini konteks sangat penting dalam penterjemahan. Semantik membuktikan bahawa makna tidak tetap tetapi merupakan satu hubungan antara satu ayat dan satu ide pada satu masa yang tertentu.

Satu pendapat yang berlainan sedikit dari peranan konteks ini ialah pendapat Newmark yang menyatakan bahawa "Makna satu istilah bukannya penggunaannya di dalam konteks ini atau di dalam konteks itu. Jikalau kaedah ini berlaku, maka bahasa-bahasa tidak teratur sama sekali."

Jadi di sini kita boleh menyatakan bahawa istilah benar-benar diberi satu makna yang jelas, tetapi makna itu berubah di dalam konteks dengan bertambahnya beberapa nilai dari penulis atau pembaca.

Dua unsur lagi juga penting di dalam kajian makna iaitu istilah "Denotasi" dan istilah "Konotasi". Para pakar penterjemahan tidak begitu setuju mengenai makna kedua-dua istilah itu. Mungkin Mounin paling jelas di dalam takrifnya. Denotasi bermaksud penerangan sedangkan konotasi bermaksud makna istimewa dari sebuah istilah. Dengan pendapat ini istilah denotasi lebih am dan istilah konotasi pula lebih peribadi. Dengan wujudnya konotasi maka wujudnya juga masalah bagi penterjemahan. Masalah konotasi ini seringkali disebut oleh pakar-pakar teori penterjemahan. Menurut Mounin ada tiga jenis konotasi. yang pertama ialah hubungan di antara tanda dan

pengguna. Di sini kita boleh memberi contoh perbezaan yang wujud di antara ‘fiddle’ dan ‘violin’ Istilah pertama merujuk kepada musik ringan sedangkan yang kedua merujuk kepada musik klasik, yang lebih tinggi mutunya. Yang kedua ialah hubungan di antara tanda dan penggunaan dari segi bunyi Yang ketiga ialah hubungan diperhatikan atau tidak oleh penulis (atau pengucap) dan pembaca (atau pendengar).

Jadi selalulah wujud unsur-unsur istimewa di dalam bahasa yang menerangkan pembaca (atau pendengar) mengenai penulis (atau pengucap), mengenai sifatnya, masyarakat, daerahnya, keadaan emosinya pada masa penulisan (atau pengucapan). Bagi Bloomfield unsur-unsur ini dipanggil nilai-nilai tambahan.

Namun demikian konotasi merupakan halangan yang nyata di dalam kegiatan penterjemahan. satu contoh lagi boleh membuktikan peranan konotasi ini. Istilah ‘gay’ yang dulu bermaksud ‘riang’ sudah bertambah makna dengan maksud ‘pondan’ Jadi sukar sekali menggunakan istilah ini tanpa konotasi buruk itu Dengan makna baru ini kita boleh memperhatikan bahawa bahasa hidup Ada perkataan-perkataan baru yang diciptakan dan ada juga beberapa perkataan yang hilang; dan ada juga yang bertukar maknanya.

Satu perkara yang juga menarik ialah ambiguiti dan kekaburan dalam kajian makna ini Perbezaan di antara kedua-dua istilah ialah bahawa ambiguiti bermaksud dua kenyataan atau lebih yang boleh jadi benar tetapi kekaburan hanya bermaksud kurang jelas.

Misalnya di dalam contoh dalam bahasa Inggeris ‘Flying planes can be dangerous’ bererti dua iaitu ‘memandu kapalterbang berbahaya’ atau ‘kapalterbang boleh membahayakan’ Kedua maksud boleh diterima. Di dalam contoh ini juga ‘He loves his wife and so do I’ juga bererti dua. Contoh yang terkenal dan dikemukakan oleh Nida ‘The fat Major’s wife’ juga bererti dua. Menurut Kempson ada empat jenis kekaburan; yang pertama ialah kekaburan rujukan (misalnya perbezaan yang kurang jelas di antara kedua istilah Inggeris ‘Town’ dan ‘City’, yang kedua ialah makna tidak tepat, misalnya ‘Buku Ali’ boleh bermaksud buku yang dibawa oleh Ali atau buku yang Ali sedang menulis atau sedang membaca dan sebagainya, yang ketiga ialah satu unsur kurang tepat, misalnya di dalam bahasa Inggeris ‘I have done the sitting room’ boleh bermaksud ‘saya sudah sapu bilik itu’, atau ‘saya sudah cat bilik itu’, atau ‘saya sudah mencuri barang di dalam bilik itu’, atau ‘saya sudah mencari sesuatu di dalam bilik itu’ dan sebagainya, yang keempat ialah kekaburan di antara beberapa cadangan

Persetujuan Antara Pakar-Pakar Teori Penterjemahan

Beberapa sifat dipersetujui oleh pakar-pakar teori penterjemahan. Di antara lain mereka lebih kurang mengemukakan satu takrif yang sama dari kegiatan penterjemahan Misalnya Jean Darbelnet di Kanada menyatakan bahawa ‘Penterjemahan merupakan kegiatan yang memindahkan dari satu bahasa ke dalam satu bahasa yang lain semua unsur yang bermakna dan hanya unsur-unsur itu dari satu teks’ Satu sifat yang penting di dalam penterjemahan ialah balasan mesti sama di antara sambutan teks sumber dan sambutan teks sasaran.

Sifat yang kedua ialah pencarian persamaan. Pakar-pakar teori penterjemahan sudah sedar bahawa satu teks tidak boleh dipindahkan ke dalam satu bahasa yang lain dengan kadar 100%, akan tetapi teks sasaran mesti merupakan persamaan yang paling dekat dari teks bahasa sumber. Semua pakar teori penterjemahan setuju dengan istilah persamaan itu ("Equivalent" di dalam bahasa Inggeris)

Sifat yang ketiga ialah kepentingan teks yang mesti diterjemahkan "Teks merupakan satu kumpulan unsur yang agak rumit. Di dalam satu teks tiap-tiap unsur terikat kepada unsur lain" Demikianlah pendapat Fritz Paepcke. Pendapat ini diterima oleh kebanyakan pakar teori penterjemahan.

Namun demikian pemerhati sudah tahu bahawa tidak ada satu teori penterjemahan yang boleh digunakan untuk tiap-tiap penterjemahan oleh kerana bahasa selalu berubah, bahasa bukannya tetap untuk selama-lamanya. Jadi kita boleh menyatakan bahawa wujudkan beberapa teori. Lagipun Brian Harris dari Universiti Ottawa berpendapat bahawa lebih baik jikalau kita menceritakan tentang "Translatology" iaitu kajian proses penterjemahan daripada teori penterjemahan. Mungkin lebih baik jikalau kita mengemukakan prinsip-prinsip penterjemahan oleh kerana kita tidak boleh mencipta satu teori penterjemahan yang lengkap dan memuaskan.

Jadi teori penterjemahan bukannya satu kaedah untuk mengatasi masalah-masalah yang timbul di dalam penterjemahan tetapi hanya satu penjelasan dari proses penterjemahan. Dengan ini teori penterjemahan membentuk pengetahuan kita terhadap kegiatan ini dan pengetahuan kita mengenai perbezaan yang wujud di antara bahasa (dari segi morfologi, sintaksis, semantik dan sebagainya). Newmark juga menyatakan bahawa teori penterjemahan tidak boleh menukarkan seorang penterjemah yang kurang baik kepada seorang penterjemah yang baik pula. Tetapi teori penterjemahan memastikan bahawa semua ciri linguistik atau kebudayaan diperhatikan oleh penterjemah.

Lagipun kita sudah sedar bahawa dalam kegiatan penterjemahan, pendapat kita tidak boleh terlalu mutlak juga. Walaupun kita tidak setuju dengan penterjemahan perkataan demi perkataan, maka kita tidak boleh juga menyatakan bahawa penterjemahan formal buruk sekali dan penterjemahan dinamis sangat memuaskan, oleh kerana kadang-kadang kita menggunakan satu cara dan pada masa lain pula kita menggunakan cara lain pula. Misalnya untuk teks agama, politik dan juga sajak, bentuk sangat penting dan hubungan di antara isi dan bentuk mesti dikekalkan.

Kesimpulan

Sebagai kesimpulan kita boleh mengemukakan kecenderungan baru di dalam teori dan praktik penterjemahan. Yang pertama ialah bahawa pengguna sekarang diutamakan (seperti dalam bidang perniagaan pengguna diutamakan sekarang sedangkan keluaran tidak sama penting lagi). Di dalam bidang penterjemahan teknikal pengguna mesti diambil kira. Dengan ini penterjemah boleh menyesuaikan penterjemahannya dengan tujuan pengguna.

Di dalam praktik penterjemahan dua bahagian sekarang lebih penting daripada masa lampau, iaitu penyemakan terjemahan dan peristilahan. Kedua bidang ini sudah menjadi mata pelajaran di beberapa universiti di Kanada.

Satu bidang lain yang belum dikaji dengan lengkapnya ialah sermantik. Di

dalam semantik ini, semiotik merupakan satu bidang yang penting untuk teori penterjemahan oleh kerana semiotik ini menghubungkan tanda dan makna. Dalam semantik, beberapa kajian tentang “kawasan semantik” iaitu “semantic fields” agak menarik

Bidang perkamusan juga mesti diperhatikan. Kamus belum memuaskan bagi penterjemah. Misalnya kita boleh bertanya apakah penggunaan-penggunaan yang berbeza dari katakerja “to run” dalam bahasa Inggeris merupakan sifat “homography” atau “polysemy” dan apakah semua penggunaan ini mesti disebut pada satu tempat saja dalam kamus? Sebenarnya kamus selalu mengandungi kemampuan dan bukan penuturan, jikalau kita mengikut istilah-istilah Chomsky

Mungkin juga kemunduran kecil yang diperhatikan di dalam usaha-usaha penterjemahan mesin di dalam tahun-tahun enam puluhan berpunca dari pengetahuan kita dari bahasa yang agak terbatas

Jadi dengan beberapa kajian yang sedang dibuat dan pengetahuan yang lebih luas tentang bahasa, maka teori penterjemahan akan lebih bermanfaat kepada para penterjemah dalam kegiatan mereka.

Rujukan

- Asmah Haji Omar (ed) (1979). *Aspek Penterjemahan*. Kuala Lumpur: Penerbitan Universiti Malaya.
- McGuire, Susan Bassnett (1980). *Translation Studies* London. Methuen.
- Catford, J.C (1965) *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford. O.U.P
- Darbelnet, Jean (1980). “Théorie et Pratique de la Traduction Professionnelle: Différence de point de vue et Enrichissement” *Meta*, Jilid 25, Montreal
- Darbelnet, Jean (1977) “Niveaux de Traduction” *Babel*, Jilid I, Budapest
- Kempson, Ruth M (1977). *Semantic Theory* Cambridge: Cambridge University Press
- Mel’cuk, Igor (1978). “Théorie de Langage, Théorie de Traduction” *Meta* Jilid 23, Montreal
- Mounin, Georges (1963). *Les Problemes Théoriques de la traduction*. Paris. Gallimard
- Newmark, Peter (1973). “An Approach to Translation” *Babel*, Jilid 1
- Newmark, Peter (1981). *Approach to Translation*. Oxford. Pergamon Press.
- Nida, Eugene (1964). *Towards a Science of Translating* Leyden: J Brill, 1964.
- Nida, Eugene (1975). *Exploring Semantic Structures*, Munchen. Wilhelm Fink Verlag.
- Paepcke, Fritz (1980) “Textverstehen und Ubersetzen” *Babel*
- Ray, Alain (1973). “Lexicologie et Traduction”, *Babel*.
- Seleskovitch, Danica (1980). “Pour une théorie de la Traduction Inspirée de sa Pratique”, *Meta*, Montreal